

Rok 2040 - koniec Slovákov v Maďarsku?

Po dvoch rokoch čakania konečne vieme, na čom sme. Tí, ktorí sa angažujú v oblasti slovenského národnostného života v Maďarsku sú z výsledkov sčítania obyvateľstva mierne sklamaní. Patrí k nim aj môj najlepší priateľ v Maďarsku, tunajší rodák, Komlóšan a zároveň Slovák telom aj dušou - Michal L. Podľa mňa je Miško jediným človekom v celom Maďarsku, ktorý rozmýšľa, cíti a sníva iba po slovensky. Prirodzene, že mu osud Slovákov v Maďarsku nemôže byť ľahostajný. Vidí, cíti, kam to celé speje, pričom vie, že to nedokáže zmeniť, že sa to už skutočne nedá, a preto je z toho *docista* nešťastný a frustrovaný. Ani sa mu nedivím. Slovákov je tu stále menej a menej a výsledky sčítania obyvateľstva v Maďarsku ukazujú napr. aj to, že ak sa bude slovenčina ako materinský jazyk naďalej strácať takým tempom ako doteraz, tak pri sčítaní v roku 2040 sa k nej, ako materinskému jazyku, už nebude mať kto prihlásiť! Dovtedy (a možno aj skôr) totižto všetci vymrú.

Tak túto zúfalú dušu sa občas snažím utešiť. Už dlhší čas mu vravím: „Miško, ešte to nie je tak zlé. Ja si dokonca myslím, že Slovákov pribúda. Teda aspoň tu v Čabe.“ „Ty si naisto osprostev!“ - vraví mi a pozerá na mňa, akoby ma *šanoval*. Pritom obaja vieme, že len v Čabe je najmenej päťkrát toľko Slovákov, ako sa ich prihlásilo. Preto ma vôbec neprekvapilo, že počet tých, čo sa prihlásili k slovenskej národnosti vzrástol oproti poslednému sčítaniu takmer o 70%! No aj tak je to len hra čísel. Podstatné je, vravím Miškovi už dávno pred uverejnením výsledkov sčítania, že sa mi skutočne tak vidí, akoby Slováci v posledných rokoch pribúdali. „A z čoho tak súdiš?“ - pýta sa. A ja mu porozprávam o svojich skúsenostiach: začal som chodiť po domácej mlieko k súkromníkovi a v rade predom mnou sa

ľudia veselo rozprávajú po slovensky (čabiansky); vojdem, utrúsím slovenské slovo a s tetuškou sa *razom* pekne *podovrávame* po slovensky; volá mi banka, aby som si navýšil úver - dajte pokoj! - uľavím si po slovensky a z druhého konca dostávam odpoveď takmer čistou slovenčinou, aby som si dal pozor, že mi rozumejú; na čabianskom *placi* nakupujem spravidla len u tých, čo vedia po slovensky, no vždy objavím nových a nových predávajúcich, ktorí sa nehanbia za to svoje milé čabianske nárečie; idem na strik do ktorejkoľvek krčmičky v Čabe a som si istý, že vždy, keď sa ozvem po slovensky, sa tam nájde ne jeden človečik, ktorý sa pochváli, že rozumie, že ešte trochu vie; to isté ma postretne na kúpalisku, v Tescu, či len tak na ulici a mohol by som takto pokračovať. Proste už dlhší čas cítim - zažívam, vidím, počujem, že ľudia, ktorí sú inej národnosti, sa napriek oficiálnej maďarskej politike (a tá je tu-musí byť!- ako vždy silne pronárodne orientovaná) prestávajú za svoj pôvod hanbiť. Potvrdilo to aj toto posledné sčítanie obyvateľstva, ktoré vykázalo nevídaný percentuálny nárast počtu príslušníkov niektorých národností. Napríklad aj tej našej - slovenskej. Takže treba len dúfať, že to bude mať stúpajúci trend a k svojim slovenským koreňom, k svojmu pôvodu, sa bude hlásiť stále viac a viac ľudí. Tak si myslím, že k tomu terajšiemu nárastu dopomohlo aj to, že ten náš „slovenský príbeh“ je za posledných desať rokov trochu úspešnejší ako ten maďarský. Je nádej, že rok 2040 predsa len prežijeme.

Ostatne - dodávam Miškovi nakoniec - na Slovensku nám práve vyrastá nová (prvá?) generácia, ktorá sa pri sčítaní obyvateľstva o desať rokov zapíše ako: *Slovák-maďarského pôvodu*.

Zaujímavé štatistické údaje

Štatistické údaje nejak vždy vyvolia dvojitý pocit. Je to tak ako v bežnom živote s okrídlenou frázou či pohár je do polovice plný alebo poloprázdny. Závisí od toho ako na to hľadáme, resp. v prípade štatistických údajov podľa akých zásad a spojitosti otázok spracovali, a z akého postojú a strany na to vyjadříme svoje vysvetlenie, objasnenie.

V roku 2011-om v Maďarsku prebiehalo sčítanie ľudu, v rámci ktorej samozrejme aj oblasť národností (do toho patria aj tí zahraniční občania, ktorých pobyt v Maďarsku dosiahne tri mesiace), odpoveď na ktorých nebolo povinné a poprvýkrát mohlo podať aj v elektronickej forme. Otázky sa týkali či patrí do niektorej národnosti, či patrí aj k druhej národnostnej komunite(!), používania materinského jazyka na rôznych spoločenských oblastiach a kultúrna styčnosť. Vyhodnotenie výsledkov trvalo skoro dva roky, a vyšli výsledky. Slováci sú 35 208 obyvateľov, ktoré ak pozrieme (štatisticky iba v tisíckach) znamená spolu s Rumunmi 3. najväčšiu národnosť po Rómom a nemeckou národnosťou (pre zaujímavosť základ štatistickej analýzy: slovenskej národnosti hlásiaci 29 647, podľa materinského jazyka 9888 a v rodinnom a priateľskom kruhu používa slovenčinu 16 266).

V Békešskej oblasti 14% nechcel odpovedať na národnostné otázky, čo je vyše dvojnásobok primerania roku 2001, kým z hľadiska 13. národností počet hlásiacich sa rástol o 10 tisíc, rástol tiež používanie jazyka na rôznych ob-

lastiach života, ale slovenčina ako materinský jazyk sa znížil o 8%. Po Rómom Slováci sú na druhom mieste s počtom 8 877 (pre zaujímavosť základ štatistickej analýzy: slovenskej národnosti hlásiaci 7 267, podľa materinského jazyka 2 746 a v rodinnom a priateľskom kruhu používa slovenčinu 4 597), čo znamená 25% Slovákov v Maďarsku, a 74% býva v mestách. Najvyšší počet Slovákov sa hlásil v čabianskom okrese.

Po takejto malej obchádzke Vám podáme o tom chýr, že Ing Zoltán Šereš napísal mail aj do Domu slovenskej kultúry, čo je späťe aj so štatistikou, ale v tomto prípade minulosti:

„Pátram po minulosti Slovákov v Békéscsabe. Ich história je zložitá a rola pri zveladovaní Čaby zďaleka nie nezaujímavá. Ako rodeného Čabäna, ktorý v roku 1947, spolu s rodičmi repatrioval, ma veľmi zaujíma historická rola Slovákov v Čabe.

...

Ten štatistický údaj zo sčítania obyvateľstva v monarchii v r. 1899 na ktorý sa nižšie odvolávam / a ktorý by som potreboval podložiť úradnou oficiálnou štatistikou/ je uvedený v knihe Domová pokladnica, ku ktorej sa neviem dostať. Oficiálna štatistika je určite na mestskom úrade a máte k nej prístup. Takže by nemalo byť nemožné príslušnú stránku týkajúcu sa Čaby odfoťiť, či odxeroxovať. Možno už je aj v elektronickej forme a malo by to byť jednoduchšie:

Zdroj:

Domová pokladnica 1984

Mikuláš Krippel (cestavo-

vateľ, kompilátor), Ondrej Poliak (cestavovateľ, kompilátor), Alexej Vojtášek (knižný grafik), Štefan Pavelka knžný grafik), Oľga Bleyová (knižný grafik), Fero Jablonský (knižný grafik)

1983. 1, slovenský, časopis Príroda, Bratislava, 145 strán

V tejto publikácii sú údaje štatistické údaje o sčítaní obyvateľstva v Rakúsko - Uhorsku v roku 1899 - údaje o národnostnom zložení obyvateľov jednotlivých miest čo do absolútneho počtu, tak aj ich percentuálneho zloženia.

Konkrétne: Békéscsaba mala pri sčítaní obyvateľstva v Rakúsko - Uhorsku v roku 1899 43 000 obyvateľov čo do absolútneho počtu Slovákov 27 600, tak aj percentuálneho zloženia podľa národností – 65% a bolo najväčším slovenským mestom v Rakúsko -Uhorsku. V tomto období to bolo súčasne najväčšie slovenské mesto na svete.

Ďalší mail po niekoľkých dňoch:

... nadväzujem týmto na môj mail z 26. 5. Podarilo sa mi postúpiť trochu dopredu, pokiaľ sa týka Békéšskej Čaby, ako najväčšieho slovenského mesta na prelome 18 a 19 storočia. Dostal som sa k Domovej pokladnici 1984 /zost. Mikuláš Krippel, Ondrej Poliak. - Bratislava : Príroda, 1983/ kde sú na str 20 /tvorí prílohu tohoto mailu/ v článku Najväčšie slovenské mestá v minulosti, publikované mnou uvádzané štatistické údaje. obával som sa, že prenosom dát do dennej tlače z ktorej som čerpal by mohlo

dojsť k istým nepresnostiam. Moje obavy sa ukázali čiastočne opodstatnené. Odchyľky od skutočnosti však boli nepodstatné. Týkajú sa sčítania v r. 1900 /uvádzal som 1899/, počet slovákov obyvateľov Čaby bol 27 487 / uvádzal som 27 600/, z toho 73,2 % obyvateľov Čaby bolo slovákov /uvádzal som 65%/ z toho vyplýva že Čaba mala v tom období 37 550 obyvateľov / uvádzal som 43 000/ - nič to však nemení na skutočnosti, že bola najväčším slovenským mestom nielen v monarchii ale aj na celom svete

(Pittsburg, Cleveland ani New York v tom období takéto počty slovákov ešte nemali - expanzia nastala až pozdejšie)

Tolko na spresnenie
S úctou Šereš

Dalšia pripomienka:

Názov „Csaba“ je slovanského pôvodu (Chaba 1332 – 7) a vyskytuje sa ako slovanský názov v Maďarsku opakovane. Pôvodne tu v stredoveku (ako aj vo väčšine Békešskej župy) bývali Slováci, niekedy od novoveku možno zanikli alebo ich ostalo málo a počnúc rokom 1718 sa sem v rámci kolonizácie po oslobodení územia spod tureckej nadvlády prisťahovali noví Slováci. Význam mesta narastal najmä v 16. až 17. storočí, v 18. storočí bolo po skončení tureckej nadvlády rekolonizované a prebudované po príchode nových slovenských usadlíkov zo Slovenska do Banátu a na Dolnú zem. Okrem Slovákov žili v meste aj Nemci, Rumuni a Židia. Mesto sa začalo intenzív-

ne rozvíjať po roku 1858, keď tu bola postavená železnica. Stalo sa aj dôležitou oporou uhorských sociálnych demokratov. V roku 1880 (teda ešte na začiatku obdobia maďarizácie) obyvateľstvo mesta tvorilo ešte 25 339 Slovákov a 6579 Maďarov, kým v roku 1921 už bol pomer 24 710 Slovákov ku 24 407 Maďarom. Po druhej svetovej vojne ekonomika mesta sústredila na spracovanie poľnohospodárskej produkcie, vybudovali sa tu konzervárne, mlyn. Veľmi známe sa stalo mesto výrobou klobás – tzv. Čabianska klobása.

Najväčšie slovenské mestá v minulosti

Vofakedy sa viac-menej žartom hovorievalo, že za Uhorska — vzhľadom na veľký počet robotníkov z horných žúp pri výstavbe metropoly — najväčším slovenským mestom bola Budapešť. Bola to takmer pravda, pretože pri sčítaní ľudu roku 1900 sa za Slovákov v Budapešti úradne prihlásilo 25 168 osôb, čo je síce len 3,4 % všetkého obyvateľstva hlavného mesta, ale absolútne ďaleko viac ako v ktoromkoľvek meste na slovenskom území.

Dnešného čitateľa zaiste prekvapí, že — ako sa dozvedáme z časopisu Demografie — z desiatich miest s najväčším počtom Slovákov pred 80 rokmi boli len štyri na území Slovenska, zatiaľ čo štyri sa

nachádzali na území dnešnej MLR, jedno v Juhoslávii a jedno v Rumunsku. Absolútne prvenstvo mala Békešská ČABA s 27 487 Slovákami (čo bolo 73,2 % všetkého obyvateľstva mesta), druhá bola spomínaná Budapešť, tretí bol Sarvaš s počtom 17 771 Slovákov (68,9 %), štvrtá Banská Štiavnica s 12 116 (73,9 %) Slovákami, piaty Prešporok s 10 715 (16,2 %), šiesta Myjava s 10 110 (95 %) a siedme Košice s 9244 (23 %) slovenskými obyvateľmi. Ako ôsmy nasleduje Slovenský Komlóš (opäť v MLR) s 9050 Slovákami (88,4 %), deviaty je juhoslovenský Petrovec so 7491 (95,2 %) a desiaty rumunský Nadľak so 7424 (54,5 %) obyvateľmi slovenskej národnosti.

Pri týchto číslach treba vziať do úvahy, že sú výsledkom úradného súpisu v čase silnej maďarizácie, kedy bolo značné

množstvo obyvateľstva nútené hlásiť sa za Maďarov, i keď mali nemaďarský pôvod. Len tým sa dá vysvetliť, že roku 1910 vykazovali maďarskú väčšinu i mestá v irečítom slovenskom prostredí, ako Banská Bystrica, Zvolen, Prešov, Humenné, Michalovce, Trebišov, Vranov, Zlaté Moravce a ďalšie, zatiaľ čo napríklad Trenčín, Spišská Nová Ves, Bardejov, Vrútky vykazovali takmer toľko Maďarov ako Slovákov.

Inak pohľad na absolútnu veľkosť miest na území dnešnej SSR hovorí, že roku 1910 prvenstvo mala Bratislava (61 537 obyvateľov), druhé boli Košice (35 586), tretie Komárno (16 818), štvrtá Banská Štiavnica (16 370) a piata Nitra (14 752). Dnešné poradie prvých piatich miest je: Bratislava, Košice, Žilina, Nitra, Prešov.
-jk-

Porekadlá po novom...

- Ani pohyb na zdravom vzduchu, nenahradí pohyb na zdravom tele.
- Jediná skutočná láska, ktorá sa dá kúpiť za peniaze je pes...
- Nič tak neobmedzuje slobodu slova, ako rozbitá huba.
- Žijem prvýkrát, tak buďte prosím tolerantní!
- Vďaka Bohu, že som neveriaci.
- V pive je málo vitamínov, preto ho musíme piť veľa!!!!
- Je vedecky dokázané, že fajčenie skracať vašu cigaretu.
- Krúžok na kľúče je starý vynález, ktorý nám umožňuje stratiť všetky kľúče naraz.
- Kto neskoro chodí, ďaleko býva...
- Hodnotenie vývoja po novembri 1989: Bolo zistené že systém blbej totality bol vystriedaný systémom totálnej blbosti.
- Kto pravidelne cvičí, zomrie zdravší!

Spišské divadlo v Nadlaku

26. mája 2013 v nadlackom Dome kultúry v rámci série osláv 210. výročia osídlenia Nadlaku Slováckmi sme sa zúčastnili z Čaby na divadelnom predstavení Spišského divadla. Súbor zo Spišskej Novej Vsi predniesol pri veľkom úspechu od Jána Palárika Zmiernenie alebo dobrodružstvo pri obžinkoch, ktoré kryje aj dnešné momenty spolunažívania.

Niekoľko slov o súbore: Profesionálny súbor spišského divadla pôsobí v Spišskej Novej Vsi už viac ako 50 rokov. Počas jeho existencie sa zmenil jeho názov/pôsobenie, aj organizačná štruktúra. V rokoch 1957-63 pôsobilo pod názvom Krajské divadlo Spišská Nová Ves. V roku 1963 bolo divadlo zrušené a obnovené bolo až v roku 1980 pod názvom Súbor deti a mládež Divadla Jonáša Záborského v Prešove – pobočná scéna Spišská Nová Ves. Od 1. januára 1992 sa divadlo osamostatnilo a prijalo názov Spišské divadlo. Predstavenia, ktoré sa

inscenujú v spišskom divadle sú venované najmä deťom a mládeži, ale nezabúda sa ani na dospelých divákov.

Program slovenského klubu v máji:

06.05.	Stretnutie sa s lekárom, podanie dobrých rád		
08.05.	Detická súťaž v recitovaní – spolu 42 detí (slovenská škôlka, škôlka na Kolcseyho ulici, deti slovenskej základnej školy)	16.05.	Návšteva kostolov v Nadlaku (katolícky, gréckokatolícky, evanjelický)
	Recitačná súťaž dospelých (12 osôb)	18.05.	Miešanie klobásy v Gerendáši
12.05.	Účasť na rejtešovom festivale v Malom Kereši	27.05.	Návšteva arboréta v Sarvaši
	Klubovníčky dostali osobitnú cenu od primátora	28.05.	Súťaž mužov v biliardovaní
13.05.	Zvyky na Turíce		
14.05.	Výlet do Szanazugu		
15.05.	Stretnutie sálašských učiteľov a ich žiakov v Ná-		

rodopisnej zbierke Perkelt varili olympijskí kuchári Ambrus György a Attila Tímár

Program ČOS - u

03.05.	Rozlúčková slávnosť maturantov Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe
04.-05.05.	Zúčastnenie sa na Festivale korení a remeselníkov vo Füzesgyarmate (Výšivkársky krúžok Rozmarín a čabianske slovenské gazdinky)
06.05.	Zúčastnenie sa na terénnej prehliadke Dňa Slovákov v Maďarsku v Pálháze
15.05.	Stretnutie bývalých sálašských učiteľov v čabianskom oblasťnom dome
15-16.05.	Návšteva Priemyselnej komory Slovenska v Čabe;
18.05.	Slovenská súťaž v miešaní klobás v Gerendáši
24.05.	Zasadnutie čabianskeho regiónu SOC v Dome slovenskej kultúry
26.05.	Zúčastnenie sa na divadelnom predstavení Spišského divadla v Nadlaku z príležitosti osláv 210. osídlenia Nadlaku Slováckmi

Vydavateľ: Čabianska organizácia Slovákov

Za vydávanie zodpovedajú

predseda ČOS Michal Lásik

a úradujúca predsedníčka Anna Istvánová

(redaktorka Čabäna)

Adresa redakcie:

Dom slovenskej kultúry

5600 Békešská Čaba, Námestie Kossutha 10

Tel., fax: (66) 321-771, (66) 441-750

www.slovak.hu

E-mail: szlovakhaz@gmail.com

Fotografie: Redakcia

Sadzba, grafická úprava, tlačiareň:

Progresszív Nyomda Kft.,

Békéscsaba, Erkel u. 2.

Náš mesačník vychádza bezplatne,

v náklade 500 výtlačkov, s finančnou podporou

Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí

ISSN 1588-3256